

Täysistunto

Tiistai 15.3.2022 klo 13.59—15.49

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 28/2022 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia, ja asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.49 **Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! [Hälinää — Puhemies koputtaa] Tällä esityksellä ehdotetaan lisättäväksi lakiin tiedustelutoiminnan valvonnasta säännökset tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisesta, joka tiedusteluvalvontavaltuutetun estyneenä ollessa hoitaisi hänen mainitusta laista johtuvia tehtäviään vastaavin toimivaltuuksin.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu on keskeinen tiedustelutoiminnan laillisuusvalvoja, ja hänellä on käytössään merkittäviä toimivaltuuksia. Valtuutettu voi esimerkiksi määrätä tiedustelumenetelmän käytön keskeytettäväksi tai lopetettavaksi taikka määrätä lainvastaisesti hankitut tiedot viipymättä hävitettäväksi.

Värderade talman! Underrättelsetillsynsombudsmannen har en central roll i laglighetskontrollen av underrättelseverksamheten och betydande befogenheter i anslutning till den. I nuläget har underrättelsetillsynsombudsmannen inte någon i lag föreskriven ställföreträdare. Det innebär att när ombudsmannen har förhinder kan hans befogenheter inte utövas. Det föreslås att lagen om övervakning av underrättelseverksamheten nu ändras så att den även innehåller bestämmelser om en ställföreträdare för underrättelsetillsynsombudsmannen som när underrättelsetillsynsombudsmannen har förhinder sköter ombudsmannens uppgifter enligt den lagen med motsvarande befogenheter.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisen tarpeeseen on muiden muassa eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta kiinnittänyt huomiota. Tällä esityksellä nyt täydennettäisiin lakia ja varmistettaisiin, että sellaisessa tilanteessa, jossa tiedusteluvalvontavaltuutettu on estynyt hoitamasta tehtäviään, hänellä olisi sijainen. Esityksen keskeisenä vaikutuksena olisi siis viranomaistoiminnan keskeytymättömyyden ja toimivaltuuksien käyttömahdollisuuksien varmistaminen tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

Sijaiselle ehdotetaan säädettäväksi tietyt kelpoisuusvaatimukset, joilla pyritään varmistamaan se, että hän kykenee sijaistamaan tiedusteluvalvontavaltuutettua asianmukaisesti varsinkin valvontatyöltä vaaditun oikeudellisen asiantuntemuksen ja valvontatyöhön liittyvän kokemuksen osalta. Sijaiselta edellytettäisiin myös riippumattomuutta.

Ehdotetun mukaan sijaisen määräisi tiedusteluvalvontavaltuutetun henkilöstöstä valtioneuvosto kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Esityksellä ei siis esitetä perustettavaksi uutta virkaa. Määräämisen yhteydessä kuultaisiin tiedusteluvalvontavaltuutettua ja varattaisiin tiedusteluvalvontavaliokunnalle tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta. Tällaista menettelytapaa voi pitää tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan järjestämisen osalta läpinäkyvänä, ja se myös varmistaa parlamentaarisen valvonnan toteuttamismahdollisuuksia.

Förslaget är alltså att statsrådet förordnar ställföreträdaren bland ombudsmannens personal för tre år i sänder. Innan det ska underrättelsetillsynsombudsmannen höras och underrättelsetillsynsutskottet ges tillfälle att yttra sig i frågan. Förslaget förutsätter alltså inte att någon ny tjänst inrättas. Det föreslås att lagen träder i kraft så snart som möjligt.

Ehdotus on, että laki tulee voimaan mahdollisimman pian. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia, tack. — Edustaja Kiuru.

14.54 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Puheeni on kaksijakoinen, ja ensimmäisessä osassa puhun lähinnä tästä hallituksen esityksestä ja jälkimmäisessä osassa, loppuosassa, kehittämis ehdotuksista, jotka koskevat ulkoasiainvaliokuntaa ja puolustusvaliokuntaa ja niiden työtä.

Puhemies! Tiedustelulainsäädäntömme tuli voimaan perusteellisen valmistelun jälkeen vuonna 2019. Se oli osoitus demokraattisen päätöksentekomme toimivuudesta kansallista turvallisuutta koskevilla kysymyksillä. Tiedustelulainsäädännön tavoitteena on parantaa suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuuksia suojautua turvallisuuteemme kohdistuvilta vakavilta uhilta. Siviili- ja sotilastiedustelu tuottavat analysoitua tietoa ylimmälle valtiojohdolle päätöksenteon tueksi. Tiedolle on nyt erityisen suuri tarve. Turvallisuusympäristömme on viime vuosina monimutkaistunut ja heikentynyt. Viime kuukausien ja viikkojen tapahtumat muistuttavat tiedustelulainsäädäntömme tarpeellisuudesta.

Arvoisa puhemies! Hyvään tiedustelukulttuuriin kuuluu myös ajantasainen lainsäädäntö. Laaja ja uusi lainsäädäntökokonaisuus vaatii seuranta, ja mahdollisia puutteita on tarvittaessa korjattava. Sitä työtä teemme nyt tämän hallituksen esityksen käsittelyssä.

Olemme tiedusteluvalvontavaliokunnassa kiinnittäneet huomiota siihen, ettei tiedusteluvalvontavaltuutetulla ole lailla säädettyä sijaista. Hallituksen esityksessä todetaan, että sijaisen puuttuminen voidaan nähdä riskinä tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan kannalta. Lakiin tiedustelutoiminnan valvonnasta on nyt tarkoitus lisätä uusi pykälä, jonka mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetulla olisi sijainen, joka varsinaisen valtuutetun ollessa estyneenä hoitaisi hänen tehtäviään. Esitys on kannatettava, ja se vastaa tiedusteluvalvontavaliokunnan yksimielisen mietinnön henkeä. — Kiitos ministerille ja valmistelijoille hyvästä esityksestä.

Ja nyt, arvoisa puhemies, näitä kehitysehdotuksia eduskuntatyöhön ja valiokuntatyöhön:

Puhemies! 11-jäseninen tiedusteluvalvontavaliokunta aloitti työnsä tämän vaalikauden alussa. Valiokunnalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä viranomaisilta ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

muilta julkista tehtävää hoitavilta tarvitsemansa tiedot. On sanomattakin selvää, että luotamuksellisen tiedon pitää pysyä myös salassa aina ja absoluuttisesti.

Valiokunnan asettaminen poikkeaa muiden valiokuntien osalta noudatettavasta menettelytavasta. Edustajien taustat tarkastetaan suojelupoliisin tiedostoista — toistan: edustajien taustat tarkastetaan suojelupoliisin tiedostoista. Eduskunnan työjärjestyksessä prosessi kuvataan tiivistetysti seuraavasti: Ennen tiedusteluvalvontavaliokunnan asettamista valiokunnan jäseneksi aiottu kansanedustaja pyytää tietosuojavaltuutettua tarkastamaan, sisältyykö hänestä tietoja suojelupoliisin tallettamiin henkilötietoihin. Tietosuojavaltuutettu puolestaan antaa havaintonsa tiedoksi kyseiselle kansanedustajalle, hänen eduskuntaryhmänsä puheenjohtajalle sekä eduskunnan pääsihteerille. Menettelyn tavoite on varmistaa, ettei jäseneksi tule valituksi kansanedustajaa tai -edustajia, joiden taustat ja yhteydet voisivat vaarantaa luottamuksen ja kansallisen turvallisuuden.

Arvoisa puhemies ja hyvät kollegat! Vaaleilla valittujen edustajien taustojen tarkistaminen on äärimmäisen sensitiivinen asia. Sinisilmäisyyteen ei ole kuitenkaan varaa. Kansallisen turvallisuuden kannalta arkaluonteista tietoa käsitellään myös muissa valiokunnissa. Vastaava taustojen selvittäminen on syytä laajentaa jo tulevalla vaalikaudella puolustusvaliokuntaan ja ulkoasiainvaliokuntaan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset. — Ja edustaja Multala.

14.58 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Tiedustelulainsäädäntömme uudistettiin viime eduskuntakaudella, ja sain silloin tulla äänestykseen suoraan valtakunnalliselta maanpuolustuskurssilta. Sitä lakiuudistusta pitkään odotettiin ja laajalti kiitettiin, ja nyt erityisesti tässä maailmantilanteessa saamme olla kiitollisia, että eduskunta laajalla enemmistöllä sen hyväksyi. Minulla oli myöhemmin myös mahdollisuus toimia tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenenä, ja siellä tämä tarve tähän lakimuutokseen, joka nyt meillä on käsiteltyssä, tuli selkeästi esiin. Kyse tässä esityksessä on siis siitä, että tiedusteluvalvontavaltuutetulle voidaan mahdollistaa myös sijainen, joka sitten varsinaisen valtuutetun mahdollisesti ollessa estyneenä voisi toimia valvojana. Tämä on tärkeää, jotta meidän tiedustelutoimintamme lainmukaisuudesta ja oikeiden periaatteiden kunnioittamisesta voidaan koko ajan varmistua ja toisaalta että tiedustelu voi keskeytyksettä jatkua. Tässä tilanteessa se on tietenkin äärimmäisen tärkeää myös kansallisen turvallisuuden näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Haluan myös kommentoida edustaja Kiurun äsken esiin ottamaa ajatusta siitä, että tiedusteluvalvontavaliokunnan käytännöt laajennettaisiin koskemaan myös muita kansallisen turvallisuuden kannalta tärkeitä ja olennaisia valiokuntia. Minusta ehdotus on erittäin hyvä ja harkitsemisen arvoinen, etenkin kun nyt lähitulevaisuudessa eduskunta tulee käsittelemään sellaisia asioita, joissa todennäköisesti käsitellään myös sellaista tietoa, jonka emme halua päätyvän väriin korviin. Tällöin on myös voitava varmistua siitä, että edustajat, jotka näitä tietoja käsittelevät, ovat varmasti sellaisia, joiden korviin tämän tiedon voi huoletta luottaa. Arvoisa puhemies, toivottavasti ministeri Henriksson, kun hän on täällä kuulolla, voi asiaa harkita ja viedä sen tiedoksi myös valtioneuvostolle laajemmin. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Rantanen, Mari.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

15.01 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Haluan omalta osaltani kiittää siitä, että tämä lakiesitys nyt on täällä salissa. Kuten tässä on jo edellisissä puheenvuoroissa todettu, asia on tullut esiin tiedusteluvalvontavaliokunnassa puutteena lainsäädännössä, ja myöskin tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksessa on se, että hän tarvitsee sijaisen poissa ollessansa.

Ainoa asia, mitä jäin tässä pohtimaan: Osaako ministeri kertoa vastausta, miksi päädyttiin tähän valtioneuvoston nimittämisjärjestelmään? Nähdäkseni siinä esityksessä taisi olla joitakin muitakin vaihtoehtoja tähän. Mieluusti kuulisin tähän perusteluja. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Tolvanen.

15.02 Kari Tolvanen kok: Arvoisa herra puhemies! Tämä tiedustelulaki, jonka viime kaudella täällä säädimme, on osoittanut viimeistään nyt välttämättömyytensä. Onneksi tässä salissa oli lähes täysi yksimielisyys tämän ison lainsäädäntöpaketin läpiviennistä. Me olemme nähneet todella sen tarpeen etenkin nyt Venäjän raakalaismaisen toiminnan johdosta. Me tarvitsemme siviilitiedustelua tänne rajojen sisälle mutta myös sotilastiedustelua — se on ehdottoman tärkeää. Täytyy sanoa, että muuten me olisimme aika paljon laput silmillä, mikäli tätä lainsäädäntöpakettia ei viime kaudella olisi hyväksytty tässä salissa.

Silloin jo valiokuntatyöskentelyssä tuli ilmi, että tiedusteluvalvontavaltuutettu tarvitsee sijaisen. Tunnen kyllä nykyisen valtuutetun menneiltä ajoilta, ja tiedän hänet loistavaksi, ahkeraksi ja tunnolliseksi ihmiseksi, joka on aina käytettävissä, mutta ei todellakaan voi olla niin, että yksi ihminen on tässä meidän valtakunnassa korvaamaton. Hänellä pitää ehdottomasti olla sijainen.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu, kuten ministeri sanoi, käyttää todella isoja valtuuksia tässä tiedustelulainsäädännön valvonnassa ja viranomaisten valvonnassa. On täysin perusteltua, että siinä on — totta kai sen esikunnan ja toimiston lisäksi — kaksi toimivaltaista henkilöä, jotka voivat näitä koviakin toimenpiteitä tehdä.

Hyvä näin. Täysin tervetullut lakiesitys, ja kiitän tästä ministeriä.

Sitten edustaja Kiuru otti esille näitä turvallisuus selvitysasioita: Tosiasia on, että tietyissä valiokunnissa — tiedusteluvalvontavaliokunnan lisäksi esimerkiksi ulkoasiainvaliokunta, puolustusvaliokunta — joudutaan käsittelemään ja saadaan käsitellä todella arkaluontoista tietoa, ei pelkästään luottamuksellista vaan myös salaiseksi turvaluokiteltua tietoa. On jotenkin, voi sanoa, käsittämätöntä, että jossain valiokunnassa tarkastetaan edustajien taustat mutta sitten samankaltaista tietoa käsittelevien muiden valiokuntien edustajien taustoja ei tarkasteta, etenkin kun me tiedetään, että meillä on tämä häikäilemätön naapuri tuossa, joka koettaa hankkia tietoa tavalla ja toisella. Mielestäni — ja toivonkin, että ministeri vie asiaa eteenpäin — voisimme vaikka tulevalle kaudella aloittaa siitä, että myös ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan jäsenten taustat selvitettäisiin samalla tavalla kuin tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenten taustat.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Vikman.

15.05 Sofia Vikman kok: Arvoisa puhemies! Olen toiminut varsinaisena jäsenenä tiedusteluvalvontavaliokunnassa ja sekä ulkoasiainvaliokunnassa että puolustusvaliokunnassa. Pidän tätä edustaja Kiurun esiin nostamaa ajatusta siitä, että myös näissä muissa valiokun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

nissa kuin tiedusteluvalvontavaliokunnassa, joissa käsitellään kansallisen turvallisuuden kannalta keskeisiä asioita — vaikkakin sisällöltään monesti hyvin erityyppisiä, joka tapauksessa kansallisen turvallisuuden kannalta keskeisiä asioita — vakavasti harkittaisiin sitä, että otettaisiin käyttöön edustajien taustojen tarkastukset, kuten nyt tiedusteluvalvontavaliokunnassa olevien edustajien kohdalla tehdään. Kun oikeusministeri on täällä paikalla, niin toivottavasti kuulemme, miten ministeri suhtautuu tähän ajatukseen.

Tähän varsinaiseen hallituksen esitykseen: tiedusteluvalvontavaliokunta on tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomusta käsitellessään todennut, että valtioneuvoston on syytä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin viipymättä, jotta tiedusteluvalvontavaltuutetulla olisi sijainen, ja on nyt oikein hyvä ja tervetullutta, että tämä sijaisjärjestely saadaan viimein hallituksen esityksen käsittelyn myötä hoidettua kuntoon.

Arvoisa puhemies! Viime kaudella säädetyt tiedustelulait ovat todella osoittaneet tarpeellisuutensa. Ne ovat lisänneet meidän viranomaisille toimivaltuuksia, joiden avulla viranomaisilla on aiempaa paremmat valmiudet huolehtia meidän kansallisesta turvallisuudesta. Tiedustelua koskevan lainsäädännön keskeisin tavoite kansallisen turvallisuuden parantamisesta on siis toteutunut, ja siihen on syytä olla tyytyväinen, mutta asiointilaan ei kuitenkaan pidä tuudittautua, vaan lainsäädännön toimivuuden seuranta on jatkettava ja kehittämistoimenpiteisiin ryhdyttävä viipymättä tarpeen vaatiessa.

Kokoomus on myös selkeästi edellyttänyt sitä, että hallitus aidosti priorisoi turvallisuuslainsäädännön kehittämisen myös tiedustelulainsäädännön osalta. Nyt tietysti tänä aikana toivomme vastaavaa kaukonäköisyyttä ja toimintakykyä kuin viime kaudella nähtiin tiedustelulakien kohdalla. Juuri tänään tarvitsemme sitä hybrdivaikuttamiseen varautumisen osalta ja esimerkiksi siinä, että rajaturvallisuus laitetaan ripeästi kuntoon.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kopra.

15.08 Jukka Kopra kok: Arvoisa herra puhemies! Tiedustelulakikokonaisuuden säätäminen edellisellä vaalikaudella on mielestäni hyvä ja ilahduttava esimerkki siitä yksituumaisuudesta ja määrätietoisesta toiminnasta, johon eduskunta yhteistyössä pystyy silloin, kun kyseessä ovat vakavat, tärkeät ja isot kansalliseen turvallisuuteen vaikuttavat asiat. Vaikka tuolloinkin, prosessin alkuvaiheessa, monella — hyvin monella — kansanedustajalla oli epäilyjä siitä, onko tässä järkeä, tarvitaanko tällaista tiedustelulakikokonaisuutta, niin prosessin edetessä kuitenkin käytännössä täysin yksimielisesti eduskunta sitten päätti tämän asian ja näin ollen paransi Suomen turvallisuutta merkittäväällä tavalla. Siitä jokainen päätökseen osallistunut kansanedustaja ja puolue voi kyllä olla ylpeä. Vähän samassa hengessä tätä lakia pitää tietenkin kehittää, ja näin ollen tämä ministerin esitys sijaisen lisäämisestä tiedusteluvalvontavaltuutetulle on luonnollisesti kannatettava.

Edustaja Kiuru otti tuossa puheenvuorossa esiin toimintaa valvovien kansanedustajien taustojen tarkastamisen ja esitti, että myös puolustus- ja ulkoasiainvaliokuntien jäsenten taustat selvitettäisiin ennen tehtävään nimeämistä ihan turvallisuussyistä, sillä myöskin näissä valiokunnissa käsitellään hyvinkin salaista aineistoa aika ajoin, erityisesti näinä päivinä ehkäpä keskimääräistä enemmän. Tämä on tietysti erittäin kannatettava ajatus, ja toivon, että ministerit kuulevat tämän ehdotuksen ja nämä ehdotusta kannattavat puheenvuorot ja harkitsevat asian ottamista toimenpidelistalleen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Sankelo.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

15.10 Janne Sankelo kok: Arvoisa puhemies! Niin kuin edellä olevissa puheenvuoroissa on kuultu, tämä lakikokonaisuus on osa Suomen kokonaisturvallisuutta ja siltä osin hyvin tärkeä, kun otetaan vielä huomioon ajan henki — tiedustelutoiminta on tällä hetkellä ajan-kohtaisempaa kuin koskaan aikaisemmin. Ja muistetaan myös se, että kun me täällä säädetään lakia tiedusteluun liittyen, niin muut maat tekevät tiedustelutoimintaa tällä hetkellä Suomessa, mihinkä myös edustaja Kiurun puheenvuoro viittasi. Sijaisjärjestelyjen pitää totta kai olla kunnossa, mikä on tämä lain keskeinen sisältö.

Kaiken kaikkiaan tiedustelutoiminnasta täytyy todeta, että Suomessahan ollaan oltu sinisilmäisiä ja hyväuskoisia — kaukana kavala maailma. Ehkä yksi Ukrainan sodan oppi on se, että se kavala maailma on välillä yllättävänkin lähellä, ja sen johdosta Suomella tulee olla kokonaisturvallisuuden näkökulmasta koko ajan kyky myös tehokkaaseen tiedustelutoimintaan.

Tänään ministereiden esityksissä kerrottiin siitä, kuinka vallitsevassa tilanteessa tarvitsemme kumppanuuksia ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla. Minusta tähän kokonaisuuteen kytkeytyy ehdottomasti myös tiedusteluun liittyvä yhteistyö, jota kautta Suomi saa sitten sitä tarvittavaa tietoa, jota voimme käyttää sitten, kun teemme esimerkiksi tänä keväänä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä keskeisiä isoja päätöksiä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kari.

15.12 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Tulin tähän pönttöön, jotta pystyn puhumaan ilman tuota maskia — meinaa käydä aina välillä vähän kurkun päälle.

Tiedusteluvalvontavaliokunnan puheenjohtajana kiitän myös ministeriä ja ministeriötä asian hoitamisesta. Tiedusteluvalvontavaliokunta niin kertomuksessaan kuin mietinnössäänkin on kiinnittänyt jo kotvan aikaa sitten huomiota tähän tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisen asian järjestämiseen, ja hyvä, että asia nyt on edennyt ja etenee. On kuitenkin syytä sanoa, että tiedusteluvalvontavaltuutetulla on, niin kuin täällä on todettu, laajat oikeudet tehtävänsä hoitamiseen, mutta myös tässä on ollut käytössä varajärjestelmä. Varajärjestelmä ei kuitenkaan täydellisen kattava ole ollut, mutta nyt tällä korjauksella saadaan sekin päiväjärjestykseen, ja hyvä niin.

Täällä on puhuttu myös tästä tiedustelulakien tarpeellisuudesta. On aivan totta, että viime kaudella — voi varmasti sanoa, että kreivin aikaan — eduskunta yksillä valtiopäivillä rakensi yli tuhatsivuisen tiedustelulakikokonaisuuden, muutti perustuslakia yhden pykälän osalta sinänsä poikkeuksellisella menettelyllä yksien valtiopäivien aikaan viiden kuudesosan enemmistöllä. Ja on hyvä tässä yhteydessä myös muistaa ja muistuttaa siitä, että koko eduskunta oli viime kaudella tiedustelulakien hyväksymisen takana. Ainoa äänestys tästä asiasta syntyi aikataulusta, jossa vähemmistön näkökulmasta katsottiin, että asia olisi voitu hoitaa myös perustuslain normaalin säätämisyjärjestyksen mukaan.

Kun edustaja Kiuru avasi keskustelun tästä valiokuntien salaisuudesta vaikkapa ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan osalta, niin haluan myös siihen oman mielipiteeni kertoa: Olen itse saanut olla nyt yksitoista vuotta puolustusvaliokunnan jäsenenä eri tehtävissä, myös varapuheenjohtajana aikanaan, ja kohta kolme vuotta tiedusteluvalvontavaliokunnassa puheenjohtajana, ja haluan kuitenkin muistuttaa tässä myös siitä tosiasiasta, että kansanedustajien perustuslakiin kirjatut oikeudet ja velvollisuudet on kirjattu myös tätä kansanvalta- ja demokratiakulmaa katsoen hyvinkin tarkkarajaisesti, ja edustajan riippumattomuus ja esteellisyys myös on siellä määritelty. On ehkä sitten toinen asia tietenkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

puhua ja miettiä sitä, miten erityisen luottamuksellinen ja sensitiivinen ja jopa salainen tieto eduskunnassa varmistetaan myös kansanedustajien osalta, mutta tässä kyllä kannustan hyvään valmisteluun ja hyvään parlamentaariseen laajaan pohdintaan sen sijaan, että tekisimme ikään kuin pikaistuksissamme sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka myös kansanedustajan asemaa heikentäisivät. Itselläni on varsin hyvä kokemus ja positiivinen kokemus niiden valiokuntien työstä, joissa olen saanut olla mukana käsittelemässä asioita, jotka on merkitty luottamuksellisiksi, ja tällaisia tietovuotoja eduskunnan puolelta ei ainkaan julkisuuteen näiden vuosien aikana ole valiokunnista tullut. Ja jos aikanaan, toistakymmentä vuotta sitten, sellainenkin epäily oli, niin siltä osin asia käsittääkseni silloin keskusteltiin myös eduskunnan puolella loppuun.

Mutta hyvä, että näitä asioita pohditaan, ja tämä maailmantilannekin meitä haastaa myös pohtimaan, millä tavalla eduskunnan tiedonsaantioikeus turvataan. Ja eduskunnan tiedonsaantioikeuden näkökulmasta keskeistä on se, että se tieto, joka eduskunnalle valiokunnassa annetaan, joka on salaiseksi, luottamukselliseksi merkitty, myös tulee pysymään eduskunnassa salaisena eivätkä asiat lähde käytäville. Tällä tavoin varmistetaan myös se, että valtioneuvosto, ministeriöt, eri asiantuntijat luottavat eduskunnan valiokuntiin ja antavat eduskunnalle sen tarvitseman tiedon päätöksenteon taakse, joten mikäli tämäntyyppisen ehdotuksen takana edettäisiin, niin kannustan hyvään lainvalmisteluun ja ennen kaikkea eduskunnan omaan sisäiseen keskusteluun kansanedustajien oikeuksista, velvollisuuksista ja toisaalta keinoista, joilla varmistamme tiedon luottamuksellisuuden pysymisen myös eduskunnassa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Nyt ministeri Henriksson, kolme minuuttia.

15.17 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies! Kiitos ensinnäkin kaikille edustajille tuesta tälle lain täydennykselle. On varsin tärkeätä, että tiedusteluvalvontavaltuutettu saa myös sijaisen. Jokainen meistä tietää, että voi sairastua ja voi tulla sellaisia esteitä, että ei voi asiaansa hoitaa tehtävässä, ja silloin tämä on tarpeellinen.

Tässä edustaja Rantanen kysyi siitä, miksi valtioneuvosto on se, joka tavallaan tekee päätöksen tästä sijaisesta. Tässä tiedusteluvalvontavaltuutetulla on käytettävissään tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaan liittyviä merkittäviä toimivaltuuksia, ja tällaisten toimivaltuuksien käytöstä on perusteltua ensinnäkin säätää lailla ja myös määritellä samalla, millä edellytyksillä tiedusteluvalvontavaltuutettua voi sijaistaa. Valtioneuvoston määrittäessä sijaisen laillisuusvalvonnan järjestäminen on tältäkin osin läpinäkyvämpää, ja päätöksenteko on lisäksi valtioneuvoston oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan piirissä, eli sen takia tähän ollaan päädytty. Tämä antaa vahvan tuen myös sijaiselle mutta antaa myös läpinäkyvyyttä, ja myös oikeuskanslerin rooli tässä sitten korostuu.

Tässä on kysytty sitten muista asioista. Edustaja Kiuru nosti esille sen, olisiko syytä selvittää myös esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan jäsenten taustoja. Tämä on kysymys, jonka johdosta katson, että ensinnäkin tätä keskustelua pitää käydä eduskunnassa parlamentaarisesti. [Mika Kari: Kyllä!] Niin kuin tässä edustaja Kari nosti esille, lähtökohtahan on se, että kuka tahansa voi asettua eduskuntavaaleissa ehdokkaaksi, jos täyttää ne perustuslain kriteerit. Siinä vaiheessa ei tietenkään pyydetä mitään turvallisuusselvitystä. Nyt kun säädettiin tästä tiedustelulainsäädännöstä, minun muistikuvani on se, että eduskunta itse päätyi siihen, että tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenten osalta on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

kyse niin herkästä tiedosta, että siinä on syytä poiketa siitä pääsäännöstä, että edustajien taustoja ei sen kummemmin tarkisteta.

No, nyt tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa meillä on edessä varsin tärkeä ajanjakso. Me eletään kriittisiä aikoja. Tämä Venäjän hyökkäys Ukrainaan, sehän on räikeä rikos kansainvälistä oikeutta vastaan. Ja kun tässä salissa tullaan käymään keskustelua nyt siitä, mitä tämä merkitsee Suomelle, niin totta kai on tärkeätä, että kaikki se tieto, joka on luottamuksellista ja jota käsitellään eduskunnan valiokunnissa, pysyy valiokunnissa. Tältä osin toivon, että eduskunnassa käydään vaikkapa puhemiesneuvostossa nyt ensin keskustelua, onko tässä nyt tarve muutoksiin. Eduskunnan työjärjestys on minun käsittääkseni myös se paikka, jossa näistä asioista voi säätää. Tähän varmasti voidaan palata, mutta tähän liittyvät [Puhemies koputtaa] — niin kuin tässä puheissa tuli esille — myös nämä demokratianäkökohdat, ja tämä tasapainoilu pitää pitää mielessä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Nyt keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan sitten tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 15.22.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 15.44.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 4 käsittelyä. — Avaan keskustelun. Edustaja Talvitie, olkaa hyvä.

15.45 **Mari-Leena Talvitie kok:** Arvoisa puhemies! Ehkä pitäisi sanoa vähän legendaarisesti, että anteeksi, nyt tämä tuli niin äkkiä, että...

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Pyytämättä ja yllättäen.

...pyytämättä ja yllättäen, että täytyy laittaa paperit kuntoon ja ottaa oikea paperi, ettei ala puhumaan parveketupakoinnista eikä myöskään tuosta osatyökykyisten työllistämisestä, vaan tiedustelutoiminnasta, jos, arvoisa puhemies, olen oikeassa kohdassa.

Laki tiedustelutoiminnan valvonnasta tuli voimaan kolme vuotta sitten helmikuun alussa 2019, ja sen jälkeen tiedusteluvalvonnan osalta ovat eduskunnassa useammat valiokunnat nostaneet esiin sen, että tiedusteluvalvontavaltuutetulla ei ole sijaista. Tämä puute on tunnistettu, ja tarve tälle lakimuutokselle on näin ollen varmasti yhteinen koko salin laidasta laitaan. Hyvä, että hallitus tuo nyt tämän esityksen eduskunnalle säädettäväksi.

Toinen asia, mistä tässä päivällä käytiin aikaisemminkin jonkun verran keskustelua, on tämä meidän tiedustelulainsäädännön kokonaisuus. Välillä politiikassa saavutettuja työvoittoja ja toimenpiteitä pidetään automaattisina ja itsestäänselvyyksinä, mutta erityisesti nyt jo kolmatta viikkoa kestänyt Venäjän armoton hyökkäyssota Ukrainaan ja muutenkin viimeaikaiset maailmanpoliittiset toimet ovat saaneet arvostamaan meidän sotilas- ja siviilitiedustelun lainsäädäntöpakettia, joka viime kaudella saatiin maaliin. Onneksi sen saim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 25/2022 vp

me säädettyä viime kaudella. Tässä koronan keskellä se ei kyllä mitenkään olisi ollut mahdollista.

Arvoisa puhemies! Edustaja Kiuru nosti esiin harkittavaksi, olisiko kansallisen turvallisuuden kannalta edustajien taustaselvityksen käyttöönotto tarpeellinen myös muissa kuin tiedusteluvalvontavaliokunnassa. Tätä pohdittiin silloin kolme vuotta sitten ja tultiin ainakin silloin tulokseen, että tämä olisi rajattu vain tähän tiedusteluvaliokuntaan. Toisaalta se voisi lisätä luottamusta, avoimuutta ja ehkä vähentäisi tiettyjä riskejä, mutta näen, kuten oikeusministeri Henrikssonkin tässä aikaisemmin sanoi, että se on parlamentarismien piirissä ja eduskuntaryhmien on syytä sitä arvioida eikä sitä näin ollen ole syytä kirjoittaa hallituksen esitykseen. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Pelkonen, olkaa hyvä.

15.47 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa herra puhemies! Kommentoisin lyhyesti myös tätä edustaja Talvitien äsken esiin nostamaa asiaa: edustaja Kiuru siis tänään nosti täällä salissa esille keskusteluun asian, joka koskee ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan jäseniä ja heidän taustojaan ja turvallisuustarkastuksen tekemistä myös näiden valiokuntien jäsenille ja luonnollisesti täten myös heidän varajäsenilleen. Pidän itse tätä ehdotusta kannatettavana ja ehdottomasti selvittämisen arvoisena.

Edustaja Kiuru nosti esiin myös sen, että tällainen selvitys mahdollisesti voitaisiin ehkä tehdä ensi kaudella, mutta kaikki tiedämme, että turvallisuusympäristömme on muuttunut radikaalisti. Itse olen sitä mieltä, että tällainen selvitys ehkä kannattaisi tehdä jo tällä hetkellä näissä valiokunnissa vaikuttaviin ihmisiin, mikäli se olisi mahdollista. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Pauli Kiuru poissa.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan.